

معرفی مجموعه مقالات **حرمت حرم** (مروری بر نقش اجتماعی امامزادگان)

←
سید امیرحسین کامرانی راد

ایرانیان همواره به پاسداشت امامزادگان عظیم الشان همت گمارده‌اند و مقابر نورانی آنان مورد توجه دوست‌داران اهل بیت (علیهم‌السلام) قرار گرفته و کانونی برای گسترش فرهنگ اسلام و تشیع در ایران گردیده است. امامزادگان در طول تاریخ در رشد و گسترش تمدن و هنر اسلامی تأثیر فراوان داشتند.

پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و تأکید حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه) مبنی بر این که ما می‌خواهیم که مردم در پناه این بقاع متبرکه در آرامش زندگی کنند و تأکیدات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مبنی بر قطب فرهنگی شدن امامزادگان و بقاع متبرکه، سازمان اوقاف و امور خیریه در راستای رسالت و وظایف ذاتی خود در زمینه تولیت و مدیریت آستان مقدس امامزادگان تلاش‌های وسیعی را بر اساس سیاست‌های کلان فرهنگی نظام مقدس اسلامی در زمینه عمران و آبادانی و رشد و ارتقاء سطح مدیریت و کارکردها و خدمات بقاع

متبرکه خصوصاً در عرصه فرهنگی به کار بست. تا جایی که روز پنجم ذی‌القعدة توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی به عنوان روز ملی تکریم و بزرگداشت امامزادگان نامگذاری گردید.

در راستای این فعالیت‌ها، اولین کنگره بین‌المللی امامزادگان در تاریخ ۱۹ و ۲۰ شهریور ۱۳۹۲ در شهر اصفهان برگزار گردید و از بین بیش از ۶۰۰ مقاله ارائه شده به دبیرخانه کنگره، مقالات برتر در قالب مجموعه چهار جلدی چاپ و به جامعه علمی کشور تقدیم شد.

در شماره قبل فصلنامه، مقالات یک جلد از این مجموعه با عنوان «امامزادگان تجلی‌گاه هنر قدسی» که در آن تزیینات و آرایه‌ها در امامزادگان و بقاع متبرکه بررسی شده بود، معرفی گردید و در این شماره به معرفی مقالات یک جلد دیگر با عنوان «حرمت حرم» که مروزی بر نقش اجتماعی امامزادگان (علیهم‌السلام) به عنوان قطب‌های فرهنگی در کشور دارد، می‌پردازیم.

۱. طراحی و بافت شهری سرپل ذهاب با محوریت آرامگاه احمد بن اسحاق

نویسندگان: امیر امیری نژاد^۱ و
صلاح‌الدین معروفی^۲
احمد بن اسحاق قمی، محدث
بزرگوار و نماینده مورد اعتماد ویژه امام
عسکری (علیه السلام) در قرن سوم
ه.ق بود که در حدود سال‌های ۲۶۰-
۲۶۳ ه.ق در سرپل ذهاب درگذشت.
آرامگاه احمد بن اسحاق در شهرستان
سرپل ذهاب از توابع استان کرمانشاه
واقع شده است. این آرامگاه که در
زمان پهلوی اول بنا شده، به صورت
چهار ضلعی بوده و بر روی آن گنبدی
مدور قرار داشته که در سال‌های اخیر
توسط اداره اوقاف و امور خیریه مورد
مرمت قرار گرفته است.

طرح کالبدی و نمای هر شهر
انعکاس دهنده محتوای حیاتی آن شهر
بوده است که موجبات القای حس
مکان، درک فضا و معنی دار کردن فضا
را به همراه دارد. نمای شهری به عنوان
یکی از موضوعات و مفاهیم دخیل در

فرآینده درک شناخت، تجزیه و تحلیل
و طراحی فضاهای شهری، مبنای
نظریه پردازی فراوانی است.

این نوشتار با استفاده از روش تحلیل
ساختاری در سطح معماری شهری
تلاش دارد تا تأثیر اماکن مذهبی به
خصوص آرامگاه احمد بن اسحاق را
در طراحی و بافت شهری سرپل ذهاب
ارائه نماید. در این روش جنبه‌های
مختلف معماری شهری اماکن مذهبی
و متبرکه شامل شکل کالبدی، موقعیت
قرارگیری و روش ساخت و تزیینات
آن مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد
و حاصل تحقیق، تأثیر مستقیم آرامگاه
بر طراحی و بافت شهری سرپل ذهاب
را هویدا می‌سازد.

۲. نقش و جایگاه بقعه متبرکه میر سید علی همدانی در ایجاد وحدت اجتماعی مسلمانان تاجیکستان و ایران

نویسندگان: فاطمه ایبک آبادی^۳ و

محمد مولایی^۴

بقعه متبرکه میر سید علی همدانی
یکی از مکان‌های مذهبی کشور

تاجیکستان است که در میان مسلمانان این کشور از جایگاه ممتازی برخوردار است. اگر چه اغلب مسلمانان این کشور سنی مذهب هستند و ساخت آرامگاه بر روی مزار ذریه رسول الله (صلی الله علیه و آله) و زیارت امامزادگان (علیهم السلام) در مذهب آن‌ها جایگاهی ندارد ولیکن وجود این مضجع شریف در این کشور و برکات و حسنات آن شخصیت مذهبی در زمان حیات و در حال حاضر برای مردمان تاجیک موجب گردیده است که امروزه زائرین زیادی از اقصی نقاط تاجیکستان و ایران برای زیارت این مکان متبرک به شهر کولاب سفر نمایند و این موضوع به عاملی مشترک در پیوند اهل سنت و شیعیان این کشور و ایران مبدل شده است. پژوهشگران در این مقاله سعی دارند تا ضمن معرفی این امامزاده واجب التعظیم به نقش این شخصیت مذهبی در ایجاد وحدت اجتماعی میان مسلمانان پردازند.

۳. کارکردهای اجتماعی امامزادگان و مناسک مذهبی آن‌ها (مطالعه موردی: امامزاده درب امام اصفهان و امامزاده نرمی دولت آباد)

نویسندگان: نفیسه باقری^۵ و سمیرا دردشتی^۶

امامزادگان در طول تاریخ ایران اسلامی همواره نقش و جایگاه اجتماعی قابل توجهی داشته‌اند. این دسته از مکان‌های زیارتی، از حالت مکان مذهبی صرف خارج شده و کارکردهای منحصر به فردی در قالب فرهنگ بومی هر منطقه پیدا کرده‌اند، به گونه‌ای که شبکه‌ای از رفتارها و آداب دینی در تعاملات زائران با یکدیگر و با مکان ایجاد شده به وجود آمده است. آنچه مهم و البته مغفول مانده، بررسی کارکرد اجتماعی این اماکن مقدس و مناسک مذهبی مرسوم در آنان است. در این پژوهش، تلاش می‌شود با استفاده از روش میدانی و کتابخانه‌ای به مطالعه موردی دو امامزاده درب امام در محله دردشت اصفهان و امامزاده نرمی

واقع در روستای زمان آباد دولت آباد از توابع منطقه برخوار پرداخته شود. این پژوهش بر آن است که در ابتدا، به تشریح نقش و کارکردهای اماکن مقدس در بستر اجتماعی آن‌ها بپردازد و مناسک و آداب مذهبی برآمده از این اماکن را به عنوان جلوه‌گاه مفاهیم و باورداشت‌های دینی توصیف و تبیین کند. در انتها نیز با کاوش در عناصر موثر بر شکل‌گیری آداب خاص یک زیارتگاه، این کارکرد به گونه‌ای عینی مورد واکاوی قرار می‌گیرد.

این پژوهش با این فرضیه دنبال می‌شود که تفاوت‌های ساختاری جمعیتی در مناطق شهری و روستایی، کارکردهای اجتماعی زیارتگاه و نوع مناسک مذهبی آن را متفاوت می‌سازد.

۴. بقاع متبرکه و امامزادگان از نگاه سیاحان اروپایی در عصر صفویه

نویسندگان: اعظم تقی‌پور^۷ و طیبه جنگ‌آزموده^۸

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های بقاع

متبرکه و امامزادگان، جاذبه هنری و معنوی آن‌ها است. این ویژگی زمانی بیشتر جلوه‌گر می‌شود که افرادی با مذاهب و فرهنگ‌هایی غیر اسلامی از دیگر سرزمین‌ها به دیدار این اماکن می‌آیند و مجذوب جلوه‌های معنوی و هنری آن‌ها می‌شوند. سفرنامه‌ها از گنجینه‌های ادبی و هنری و تاریخی با ارزشی هستند که دارای ظرایف و نکات فراوانی در این باره است. با مطالعه این سفرنامه‌ها می‌توان به وضعیت مکان‌های مقدس و متبرک در جوامع اسلامی و ویژگی‌های آن‌ها پی برد. سفرنامه‌ها در واقع پرده‌هایی از صحنه‌های زندگی اجتماعی مردم هستند که به جهت اشمال بر انبوهی از اطلاعات درباره تاریخ و فرهنگ ایران، جایگاه ممتازی دارند. سیاحان به حکم بیگانه بودن و نداشتن جایگاهی در میراث فرهنگی و ملی این سرزمین، و به علت دور بودن از خشم سلاطین در شرح و توصیف احوال و خصوصیات جامعه و مردم آزاد بودند. مسائل مختلف مربوط به مذهب از

قبیل: اعتقادات مذهبی، باورهای دینی، نمای ظاهری اماکن مذهبی و شیوه اجرای آداب دینی در داخل مساجد و بقاع متبرکه، از دید سفرنامه‌نویسان مخفی نمانده است. در این پژوهش سعی بر این است که به روش میدانی و نیز استفاده از منابع مکتوب به بررسی نحوه برخورد سفرنامه‌نویسان عصر صفوی با فضای معنوی اماکن مذهبی و نکات مهم مربوط به بقاع متبرکه و اماکن مقدس شیعیان پرداخته شود. با توجه به ارائه تصویری نسبتاً واقع‌گرایانه در سفرنامه‌ها و تأثیر مثبت آن در جهت رفع کاستی‌هایی که از دیدگان پنهان مانده است، پرداختن به این مهم ضروری می‌نماید.

۵. جایگاه امامزاده‌ها در طراحی شهری ایرانی - اسلامی با تأکید بر تصویر ذهنی شهروندان (نمونه موردی: شهر ری)

نویسندگان: مصطفی بهزادفر^۹ و اصغر مولایی^{۱۰}

طراحی شهری، رشته، حرفه و

هنری است که به ارتقای کیفیت‌های محیطی می‌پردازد. در این امر توجه به زمینه‌های بومی به‌ویژه کانون‌های فرهنگی و مذهبی و همچنین تصویر ذهنی شهروندان امری ضروری می‌باشد. امامزاده‌ها به عنوان کانون‌های وحدت‌آفرین، جایگاهی اساسی در وضع موجود شهرها دارد. این فضاها ضمن داشتن مرکزیت در استخوان‌بندی شهرهای ایرانی، بستر رویدادها و حیات فرهنگی - اجتماعی شهروندان در مناسبت‌ها و ایام خاص است. اما تحولات فرهنگی - اجتماعی دوره معاصر، تغییراتی قابل توجه را در برنامه‌ها، طرح‌ها، سرمایه‌گذاری‌های شهری موجب شده است. تحولاتی که اغلب زمینه‌های بومی را نادیده می‌گیرد. یکی از این زمینه‌ها، زمینه مذهبی شهروندان و عناصر کالبدی آن‌هاست. حال این پرسش به ذهن متبادر می‌شود که آیا علی‌رغم تغییرات مذکور، فضاهای مذهبی در زندگی مردم کمرنگ‌تر شده است یا خیر؟

این تحقیق، به بررسی جایگاه امامزاده‌ها در سیمای شهر به عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان هویتی در ابعاد کالبدی، فرهنگی و اجتماعی شهرهای ایرانی می‌پردازد. نویسندگان ضمن تبیین مبانی نظری و جایگاه امامزاده‌ها در سیمای شهر، با تکنیک استخراج تصویر ذهنی شهروندان و پرسشگری، تعلق خاطر به فضاهای عمومی را مورد بررسی قرار داده‌اند. طی این مطالعات، ضمن مصاحبه و پرسش از ۴۰ نفر از ساکنان شهر ری، نقشه ذهنی شهروندان استخراج گردید: در این نقشه‌های ذهنی، فضاهای مذهبی به عنوان گره‌ها و نشانه‌هایی مهم و نقطه آغازین، کانونی و محل تأکید بوده است همچنین در پرسشی از آن‌ها (فضاها و مکان‌های مورد علاقه خود را به ترتیب اولویت نام ببرید)، فضاهای مذهبی بالاترین و بیشترین اولویت‌های انتخابی و تعلق خاطر شهروندان را داشتند. این فضاها عبارتند از: حرم حضرت شاه عبدالعظیم (علیه السلام) و فضاهای پیرامونی،

مجموعه آرامگاهی ابن بابویه و امامزاده عبدالله (علیه السلام). همچنین نتایج نشان می‌دهد که فضاهای عمومی جدیدالاحداث مانند پارک رازی، سینمای جدید، بزرگراه کمربندی شهر ری، پاساژها و مجموعه‌های تجاری و... در تصویر ذهنی مصاحبه‌شوندگان و اولویت‌های مورد علاقه‌شان جایگاهی نداشته است. نویسندگان این مقاله بنا بر این تحقیقات، این گونه نتیجه‌گیری نموده‌اند که "شناخت، تحلیل و ارزیابی" برنامه‌ها و طرح‌های شهری از طریق مراجعه به تصویر ذهنی شهروندان و پرسش از آن‌ها و به‌طور کلی مشارکت مردمی، امری ضروری و مهم در توسعه شهری به سمت پایداری ارزش‌های بومی است.

۶. تأثیرات اجتماعی - فرهنگی حضرت سلطان علی کاشان

نویسندگان: محمد علی چلونگر^{۱۱} و
محمد رضا کاظمی^{۱۲}

در طول تاریخ اسلام از طرف ائمه امامیه (علیهم السلام) افرادی مأمور

می شدند تا با عنوان مبلغ، وکیل و یا قاصد به سرزمین های اسلامی رفته و ساکنان آن را با مبانی مذهب امامیه آشنا نمایند. از جمله این سرزمین ها، قم و مناطق اطراف آن بوده که سابقه دوستی و محبت اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام) را داشتند. یکی از کسانی که برای تبلیغ مذهب امامیه مأمور به هجرت شد، علی بن محمد بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب (علیهم السلام) مشهور به حضرت سلطان علی بوده است. وی از طرف پدرشان امام محمد باقر (علیه السلام) و به درخواست مردم فین کاشان و با هدف تبلیغ و ترویج مذهب امامیه در سال ۱۱۳ ه. ق به این منطقه مهاجرت کرد. ایشان به مدت سه سال به تبلیغ مذهب امامیه پرداختند. حضور ایشان در منطقه با اقبال عمومی مردم مواجه گردید. این اقبال عمومی موجبات خشم و نگرانی حکام جور منطقه را فراهم کرد و منجر به شهادت وی در سال ۱۱۶ ه. ق گردید. عملکرد فرهنگی و اجتماعی حضرت

به گونه ای بود که اکثر منطقه کاشان تحت تأثیر فعالیت های تبلیغی ایشان قرار گرفت، به طوری که این منطقه به یکی از مناطق و پایگاه های مهم شیعه امامیه در سده های بعدی مبدل گردید. ظهور عالمان و دانشمندان بزرگ مذهب امامیه در قرون متمادی اسلامی را می توان از آثار مهم فرهنگی این منطقه دانست. پس از شهادت حضرت سلطان علی (علیه السلام)، مرقد و مدفن ایشان، پایگاهی برای تجمع شیعیان امامی منطقه شد. از بزرگ ترین آثار فرهنگی اجتماعی بعد از شهادت حضرت، مراسم بزرگداشت شهادت ایشان تحت عنوان مراسم قالی شویان است که هر ساله با شور و حماسه خاصی برگزار می گردد. در این تحقیق نویسندگان سعی می نمایند ضمن اشاره مختصر به زندگی حضرت سلطان علی (علیه السلام)، تأثیرات اجتماعی و فرهنگی حضور ایشان را در منطقه کاشان مورد بررسی قرار دهند.

۷. تأثیر مولفه های هویتی امامزادگان بر تاریخ محلی شهرها (بررسی موردی: سادات رضوی در مشهد)

نویسنده: دکتر ابوالفضل حسن
آبادی^{۱۳}

سادات رضوی یکی از گروه های تأثیرگذار در تاریخ مشهد بوده اند. در این مقاله با تعریف چهار مولفه هویتی مذهب، سیاست، وقف و مولفه فرهنگی اجتماعی، سعی شده تا ابعاد مختلف این اثرگذاری بررسی گردد. اهمیت موضوع به خاطر مستند بودن تاریخچه سادات رضوی، امکان سنجش اهمیت بازماندگان یکی از امامزادگان معتبر در ایران و امکان ارائه الگویی برای مطالعات مربوط به آنها است. روش پژوهش کتابخانه ای است و با استفاده از اسناد و مدارک تاریخی معتبر به تبیین موضوع پرداخته می شود. یافته های این پژوهش نشان می دهد که سادات رضوی مشهد به علت انتساب به امام رضا (علیه السلام) و برخورداری از قدرت سیاسی،

اقتصادی و مذهبی توانسته اند طی پنج قرن نقش مهمی در تاریخ محلی مشهد داشته باشند. خویشاوندی با دربار پادشاهان، در اختیار داشتن مناصب سیاسی در دوره های مختلف تاریخی، در اختیار داشتن پست های موروثی در آستان قدس و وجود موقوفات خاندانی، زمینه های نفوذ آنها را فراهم نموده بود.

۸. امامزادگان، سنگرهای حراست از اسلام در جمهوری خودمختار نخجوان

نویسنده: دکتر سجاد حسینی^{۱۴}

جمهوری خودمختار نخجوان بخشی از جمهوری آذربایجان به شمار می آید که در جنوب غربی منطقه قفقاز جنوبی و در همسایگی کشورهای ایران، ارمنستان و ترکیه واقع است. اهالی نخجوان مسلمان و شیعه دوازده امامی هستند و فرهنگ زیارت از جمله سنت های رایج در نزد اهالی این دیار است. بقاع متبرک موجود در این منطقه نیز همواره محل توجه اهالی این منطقه

بوده است. نویسنده در این پژوهش بر آن است تا ضمن معرفی امامزادگان و سایر بقاع متبرک این جمهوری خودمختار، به بررسی نقش آن‌ها در حراست از هویت دینی و مذهبی شیعیان در طول دوران حکومت تزاری، شوروی و پس از آن بپردازد.

۹. مدیریت امامزادگان و اماکن متبرک مذهبی بر اساس نظریه «تار سعادت»

نویسنده: دکتر مهدیه سادات خشوعی^{۱۵}

به رغم مزایا و کاربردهای متعدد امامزادگان و اماکن متبرک مذهبی، دستیابی به این مزایا در گرو مدیریت صحیح این مراکز است که متأسفانه مورد کم‌توجهی قرار گرفته است. این پژوهش با هدف تأکید بر مدیریت امامزادگان و اماکن متبرک مذهبی بر اساس نظریه «تار سعادت» مشتمل بر هشت شایستگی مدیریتی (تحلیل، ارزش، رهبری، سازگاری، عملکرد، ارتباط، دانش و تصمیم‌گیری) صورت گرفته است. بر این اساس، هشت

پایگاه اطلاعاتی معتبر ایرانی انتخاب شده و تحقیقات نظری و تجربی مرتبط با مزایا، کاربردها و ویژگی‌های اماکن متبرک در این پایگاه‌ها مورد تحلیل محتوا قرار گرفته است. پس از استخراج مزایا، کاربردها و ویژگی‌های اماکن، ارتباط هر یک از این عوامل با این هشت شایستگی تعیین و الگویی تدوین شده است. در مرحله پایانی نیز اعتبار و پایایی این الگو مورد بررسی و تأیید قرار گرفته است.

۱۰. توجه جغرافی دانان مسلمان به زیارت و دیدار مشاهد متبرکه

نویسنده: شهربانو دلبری^{۱۶}

یکی از توجهات جغرافی‌دانان مسلمان اعم از جغرافی‌نگاران و سفرنامه‌نویسان بررسی و دیدار آن‌ها از اماکن معنوی و زیارتی بوده است. با آن که برخی معتقدند توجه به مزارات و مشاهد شریفه و قبور بزرگان، بیشتر خاص شیعیان است و اهل سنت توجهی به این گونه مسایل ندارند ولی در این مقاله مشاهده می‌گردد که این مطلب

صحیح نیست و پیروان مذهب سنت نیز با دیده احترام به بسیاری از این گونه جایگاه‌ها نگریسته‌اند و برای آن‌ها قابل اعتنا بوده و به زیارت نیز پرداخته‌اند. در این راستا نمونه‌هایی موجود است که حاکی از حاجت گرفتن زائران این مشاهد دارد. نویسنده در این مقاله تنها به تعدادی از این دسته جغرافی دانان مسلمان در قالب سفرنامه، کتاب‌های زیارتی، جغرافیای محلی و ناحیه‌ای، فرهنگ نامه‌ها، عجایب و غرایب‌ها و کتاب‌های کیهان شناختی پرداخته و تنها به نمونه‌هایی از آن‌ها اکتفا نموده است. نکته دیگر آن که این گروه چه شیعه و چه سنی، در آثار خود از مزارات امامزادگان کمتر نام برده‌اند و دلیل اصلی هم آن بوده که تا دوران صفوی در ایران ما از ساخت مزاراتی برای آنان چندان اثری در جهان اسلام نمی‌بینیم.

۱۱. کارکرد اجتماعی وقف در امامزادگان استان فارس

نویسنده: محمدحسین رستگار^{۱۷}
آستان مبارک امامزادگان همواره

کانون تجلی انوار و برکات الهی و مرقد پاک و مطهرشان معدن فیض و کرامت و محل تجمع شیعیان و گسترش و نشر فرهنگ اسلامی است.

عاشقان خاندان عصمت و طهارت (علیهم السلام) که به زیور «شرح صدر» آراسته‌اند و ایشار و مهرورزی به دیگران در عمق وجود آنان است، باور دارند امانت‌دارانی هستند که مال و ثروت دنیا روزگاری چند به امانت به آنان سپرده شده است. این محبان اهل بیت (علیهم السلام) به پیروی از دستورات الهی، با اشتیاق و در کمال آزادی، اموال و املاک خویش را برای همیشه وقف امامزادگان نموده و در معرض استفاده عموم قرار داده‌اند.

این پژوهش به معرفی و شرح موقوفات آستان‌های مقدس فرزندان بزرگوار حضرت موسی بن جعفر (علیهم السلام) در شیراز و دیگر امامزادگان استان فارس می‌پردازد و مخاطبان را با نیت خیر واقفان و نحوه مصارف درآمد حاصل از موقوفات آشنا می‌کند.

۱۲. تحلیلی بر نقش بقاع متبرکه در توسعه گردشگری مذهبی با تأکید بر نقش امامزادگان بر عملکرد شاخص‌های توسعه (مطالعه موردی: امامزاده شهید فراشبند)

نویسندگان: دکتر علی زنگی

آبادی^{۱۸} و علی باقری کشکولی^{۱۹}

تنوع در حال رشد گردشگری مذهبی بر پتانسیل‌های آن برای رشد آینده این بخش تأکید دارد. از آنجایی که ایده گردشگری مذهبی با استنباط انگیزش‌های گردشگر، ایجاد می‌گردد این انگیزش‌ها تنها با وجود بقاع متبرکه مانند امامزاده‌ها، زیارتگاه‌ها و... برانگیخته می‌شوند. هدف از این نوشتار بررسی نقش امامزاده شهید در توسعه گردشگری مذهبی و بهبود شاخص‌های توسعه در شهر فراشبند و پیامدهای توسعه‌ای آن است. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی است. شاخص‌های تحقیق شامل مولفه‌های گردشگری معنوی، مذهبی، اقتصادی، کالبدی، فرهنگی و محیطی است.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از مدل ANP و تحلیل SWOT استفاده شده است. نویسندگان این مقاله در نهایت، راهکارهایی برای توسعه امامزاده شهید و پیامدهای مثبت اقتصادی، اجتماعی و کالبدی که با افزایش گردشگران مذهبی عاید منطقه می‌گردد ارائه نموده‌اند.

۱۳. نگاهی به آرامگاه امامزاده هاشم و کارکردهای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی آن

نویسنده: مانا سلطانیپور^{۲۰}

در ۶۰ کیلومتری شمال غرب تهران (جاده هراز)، در بالاترین ارتفاعات مشرف به دماوند و دشت مشاء، بقعه امامزاده هاشم (علیه السلام) در گردنه‌ای به همین نام قرار گرفته است. هر چند بنای کنونی این بقعه نوساز و پیوسته در حال گسترش و توسعه است، قدمت بنای اصلی آن به دوره صفویه بازمی‌گردد که با شماره ۶۱۷ در تاریخ ۱۳۴۵/۱۲/۲۳ به ثبت آثار ملی رسیده است. این نقطه، موقعیت مکانی و جغرافیایی دارد. وجود کاروانسرا

در کنار آن که در گذشته، پناهگاهی برای کاروان‌ها در مقابل سرما و بوران منطقه بوده، دلیلی بر این مدعاست. کوهستانی بودن منطقه و قرارگیری بنای امامزاده در مسیر یکی از پرترددترین جاده‌های کشور، علاوه بر کارکرد اصلی مذهبی و زیارتی آن، زمینه‌ساز پیدایش کارکردهای مختلف اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی شده و توقفگاه مناسبی را برای زائران و مسافران خسته از راه فراهم آورده است.

۱۴. کارکرد سقاخانه حضرت ابوالفضل العباس (علیه السلام) شهرستان گلپایگان (به عنوان الگویی از یک موسسه فرهنگی، مذهبی و درمانی)

نویسندگان: اکرم شیری^{۲۱} و سارا لک^{۲۲}

مراکز مذهبی و اماکن مقدس، همان گونه که در گذشته از موجبات اصلی فرهنگ یکجانشینی و ایجاد شهرها بوده است، اکنون هم می‌توانند نقش موثر و غیر قابل انکاری در فرهنگ‌سازی در میان سطوح مختلف جامعه، ایفا

نمایند. البته این مهم در صورتی محقق خواهد شد که نگرشی جامع و اصولی به همراه مدیریتی صحیح و کارآمد در کنار یکدیگر قرار گیرد.

سقاخانه حضرت ابوالفضل العباس (علیه السلام) شهرستان گلپایگان، چند سالی است که با تأسیس مراکز مختلف در کنار آن، جلوه خاصی یافته است و در امر فرهنگ سازی نقش ویژه‌ای ایفا می‌کند و رسالت بار فرهنگی را در شهرستان به دوش می‌کشد.

نویسندگان در این پژوهش که حاصل کار میدانی انجام شده در شهرستان گلپایگان، انجام مصاحبه‌های گوناگون و بررسی اسناد و مدارک موجود بوده، تلاش نموده‌اند تا ضمن معرفی این واحد بزرگ مذهبی، فرهنگی و بهداشتی، میزان تحقق اهداف ترسیم شده آن را بررسی نماید. این مطالعه نشان می‌دهد که این مرکز مذهبی، توانسته نقش موثری در ایجاد و گشایش فضای جدید فرهنگی در شهر کوچکی همچون گلپایگان داشته باشد.

۱۵. بررسی نقش و تأثیر امامزادگان در توسعه امنیت ملی

نویسنده: فاطمه طالبی خاکپانی^{۲۳}

امنیت مقوله‌ای است بسیار گسترده و در ابعاد گوناگون که اگر ایجاد شود به دلیل تأثیری که بر روح و روان انسان می‌گذارد، حصار غیر قابل نفوذ در مورد انسان و جامعه هدف ایجاد می‌کند که ورود شیاطین و وساوس نفسانی و انحرافات گوناگون جسمی و روحی را سخت و در نهایت غیر ممکن می‌کند. وجود این امر روح انسان را به سان دژ مستحکمی می‌سازد که جهت آن به سمت تعالی است. به عبارت دیگر وجود امنیت در ابعاد گوناگون مساوی است با تعریف انسان در قالب موجودی کمال‌گرا و حقیقت‌جو که جلب رضایت الهی و آمرزش از درگاه خداوند و پایبندی به میثاق با خدا و ارزش‌های اخلاقی و انسانی نصب العین اوست.

نویسنده در این مقاله حضور امامزادگان و ذریه آنان را در گیلان مورد بررسی قرار می‌دهد و به این

نتیجه دست می‌یابد که از سده چهارم تا دهم هجری که مقدرات سیاسی و امنیتی این سامان به دست سادات حسنی و حسینی افتاد، در توسعه امنیت در همه ابعاد آن، نه تنها در گیلان بلکه در جای جای ایران نقش مهم و تأثیرگذاری بر عهده داشته‌اند و بقاع متبرک آنان نیز می‌تواند در حفظ، انسجام و وحدت مذهبی مردم و امنیت اجتماعی- فرهنگی موثر باشد.

۱۶. امامزاده داوود کلاته مزار (بررسی سیر تاریخی ساخت بقعه امامزاده)

نویسنده: علی اکبر عباسی^{۲۴}

امامزاده داوود کلاته مزار در بخش زهان قاینات استان خراسان جنوبی از امامزاده‌های اصیل و با شش واسطه از نسل حضرت ابالفضل العباس (علیه السلام) است. در منابع موثق متقدم از داوود بن حسین و آمدنش به قهستان و مبارزاتش یاد شده است. در دوره تیموری مزار امامزاده داوود معروف و مورد توجه بوده است و با رسمی شدن شیعه در عهد صفوی و در دوران

شاه سلیمان بقعه‌ای بر روی آرامگاه وی ساخته شد. بنای تاریخی مذکور در زلزله ۱۳۷۶ شمسی قاینات به کلی ویران شد. این امامزاده بر سر راه زهان به بیرجند و در ۱۲ کیلومتری زهان و ۹۰ کیلومتری بیرجند واقع شده است و از قدیم الایام زیارت آن مورد توجه مردم منطقه بوده است. در تاسوعا، عاشورا و بیست و یکم ماه مبارک رمضان مراسم باشکوهی در آن جا برگزار می‌شده و می‌شود. فرضیه این تحقیق این است که زیارت و کرامات امامزاده داوود (علیه السلام) از عهد تیموریان در بین مردم مرسوم بوده ولی ساخت بنا مربوط به دوره صفوی و تجدید ساختمان مربوط به دوره‌های پس از آن است.

۱۷. نقش امامزادگان هم عصر ائمه (علیهم السلام) در وحدت جامعه شیعه

نویسندگان: احمد عسگری^{۲۵} و سمیه ذوقی^{۲۶}

اوضاع سیاسی عصر ائمه (علیهم السلام) و فشار حکام اموی و عباسی به

هر یک از ائمه و جانشینان ایشان سبب شده بود که جانشینان خود را علنی و صریح مشخص نکنند و برای حفظ جانشین واقعی خود، بعضاً دو یا چند نفر را به عنوان وصی معرفی نمایند؛ تا جایی که فقط یاران خاص ائمه (علیهم السلام)، جانشین واقعی امام را با نص می‌شناختند. وجود این شرایط خاص سیاسی- فرهنگی در جامعه اسلامی، نوعی سردرگمی میان شیعیان ایجا کرد به نحوی که با شهادت هر امامی، شیعیان به دو یا چند نفر از فرزندان آن امام شهید، تمایل پیدا کردند که این امر، باعث پدید آمدن انشعابات گوناگون در دل جامعه شیعه شد. در این میان، امامزادگان عصر ائمه (علیهم السلام)، با توجه به شخصیت اجتماعی ویژه‌ای که داشتند، با موضع‌گیری‌های گوناگون‌شان، در اتحاد جامعه شیعه نقش اصلی را برعهده داشتند.

در این پژوهش، برای تبیین سیر تکوینی وحدت اجتماعی شیعیان، ابتدا به بررسی عملکرد امامزادگانی پرداخته می‌شود که وصایت و امامت

ائمه (عليهم السلام) را پذیرفته بودند و برای حفظ اتحاد جامعه شیعه اقدامات سیاسی- فرهنگی انجام می دادند و سپس پیامد این اقدامات برای جامعه شیعه بررسی می شود.

۱۸. مفهوم «مقدس» و «مکان مقدس» و طرز نگرش اروپاییان به اماکن مقدس ایران (بر اساس سفرنامه های اروپایی قرن ده تا دوازدهم هجری)

نویسنده: سید احمد عقیلی^{۲۷}

در تمام ادیان، توجه به مفاهیم مقدس و امر قدسی اهمیت ویژه ای دارد. اندیشمندان غربی و اسلامی در خصوص این مفاهیم بسیار سخن گفته و مطلب نگاشته اند. یکی از مباحث بحث انگیز در این زمینه، توجه به مفهوم فلسفی مقدس و مفاهیم مرتبط با آن است. در این نوشتار، به مفهوم و فلسفه وجودی واژه «تقدس» در ادیان و جایگاه اماکن مقدس همچون حرم های مطهر، آرامگاه ها، مساجد و... پرداخته شده و مبانی نظری و حکمت

اماکن مقدس از دیدگاه دین، تفسیر کلمه مقدس از لحاظ لغوی و ماهوی و مفهوم قداست در اسلام و قرآن بررسی و تحلیل شده است. سپس جایگاه اماکن مقدس در ادیان مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. ارائه نمونه های عینی از رویکرد جامعه ایران به این اماکن، از عصر صفویه تا ابتدای عصر قاجار با توجه به سفرنامه های اروپایی از دیگر مباحث این نوشتار است.

۱۹. لواسانات و رودبار قصران: آوردگاه مبارزه و شهادت امامزادگان

نویسندگان: میثم علیی^{۲۸} و دکتر

جواد نیستانی^{۲۹}

قسمت شمال و شمال شرقی شهر تهران، امروزه به نام لواسانات و رودبار قصران شناخته می شود که بخشی از شهرستان شمیرانات در بخش شمالی تهران است. در گذشته، این نواحی با اصطلاحات قصران داخل و قصران خارج شناخته می شده اند و در طول تاریخ پرنشیب و فراز

خود، حکومت‌های مختلفی حاکمیت این نواحی را در دست گرفته‌اند. این منطقه به دلیل نوع آب و هوای سرد، کوهستانی و خشن، همچنین صعب‌العبور بودن، پناهگاه بسیاری از کسانی بوده است که از دست حکومت‌های مرکزی، مانند امویان و عباسیان فراری بوده‌اند. از جمله این افراد، علویان و افراد منسوب به خاندان پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) هستند. با توجه به بررسی‌های انجام شده، بیش از سی امامزاده در این محدوده وجود دارد که نشان دهنده تجمع و تمرکز تعداد زیادی از منسوبین به رسول اعظم (صلی الله علیه و آله) و نیز درگیری‌ها، مبارزات و شهادت آنان در این منطقه است. در این مقاله موقعیت جغرافیایی این امامزادگان مشخص شده، سپس پراکندگی و تمرکز آنان نسبت به موقعیت یکدیگر و با توجه به شرایط جغرافیایی و تاریخی منطقه، تحلیل و بررسی شده است.

۲۰. عاشورا و عاشوراخانه‌ها در دوره قطب شاهیان

نویسنده: دکتر بدرالسادات علیزاده
مقدم ۳۰

از جمله نتایج مهم تشکیل حکومت‌های شیعی در جنوب هند، رشد و بالندگی تشیع در آن سرزمین بود. در میان این حکومت‌ها، قطب شاهیان به دلیل نقش ارزنده‌ای که در تقویت و احیای تشیع در این ناحیه ایفا کردند از جایگاه ویژه‌ای برخوردارند. سلاطین این سلسله پس از رسمیت بخشیدن به مذهب تشیع در قلمرو خود علاوه بر حمایت از مهاجرت فرهیختگان شیعی با اعلان و اجرای شعائر شیعی و تأسیس بناهای مذهبی قدم‌های ارزنده‌ای در ترویج تشیع در این ناحیه برداشتند. یکی از تأثیرگذارترین مراسم مذهبی این دوره، برگزاری مراسم محرم و ساخت بناهایی به عنوان عاشوراخانه بود. انجام مراسم مذهبی تشیع به‌ویژه انجام مراسم عاشورا و ساخت عاشوراخانه‌ها علاوه بر تسهیل تماس و آشنایی

مردم بومی هند با اسلام و تشیع و تسریع گرایش آن‌ها به این مذهب، ثمرات فرهنگی و اجتماعی بسیاری نیز به همراه داشت. اگرچه با تصرف قلمرو قطب شاهیان توسط اورنگ زیب گورکانی (۱۰۹۸ه.ق) و اسارت ابوالحسن، آخرین حکمران قطب شاهی، سلسله قطب شاهیان منقرض شد اما روند گسترش تشیع نه تنها در ناحیه دکن متوقف نشد بلکه در شمال هند نیز رو به گسترش نهاد و این بار نهادهایی تحت عنوان امام‌باره‌ها مجری کارکرد عاشوراخانه‌ها شدند. نویسندگان در این مقاله سعی می‌کند که با استفاده از منابع مرتبط، ضمن نگاهی به جریان تشیع در دوره قطب شاهیان در ناحیه دکن به بررسی تأثیر برگزاری مراسم محرم و کارکرد عاشوراخانه‌ها در این دوره و سپس تحول این نهاد در شمال هند به امام‌باره‌ها پرداخته شود.

۲۱. جایگاه امام‌زاده ابویعلی زید (شاهزید) و کارکرد اجتماعی آن

نویسندگان: دکتر بدرالسادات علیزاده مقدم^{۳۱} و ملیحه زمانی^{۳۲}

تشکیل سلسله اموی و بالا گرفتن ستم نژادی آنان، سرآغاز سلسله‌ای از مهاجرت سادات به سرزمین‌های دور از دسترس دستگاه خلافت بود. این جریان، بعدها در دوره عباسیان نیز همچنان استمرار یافت. ورود سادات مهاجر، تأثیرات عمیقی بر ساختارهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مناطق پذیرای آن‌ها گذاشت. از جمله مهم‌ترین این مناطق، ناحیه خراسان به ویژه شهر نیشابور و بیهق بود. این مناطق از دیرباز به دلایل مختلف از جمله دوست‌داری اهل بیت (علیهم السلام)، مورد توجه خاندان‌های متعددی از سادات قرار گرفت. ثمرات حضور این خاندان‌ها به تدریج گسترش یافت و مرزهای خراسان را نیز درنوردید. از جمله مهم‌ترین این خاندان‌ها می‌توان از خاندان آل زیاره یاد کرد. مهاجرت این خاندان به نیشابور و سپس بیهق، تأثیرات مهمی به همراه داشت. که فقط به خراسان محدود نشد. ابویعلی زید

بن سید بن علی مشهور به شاه زید، از جمله فرزندان فرهیخته از خاندان آل زبارة بود. ابویعلی که نسبش به امام سجاد (علیه السلام) می‌رسد، در حدود سال ۳۷۵ هجری به اصفهان مهاجرت کرد و در همین شهر، حدود سال ۴۴۷ هجری وفات کرد. علی‌رغم شهرت این امامزاده، به ابعاد شخصیتی ایشان و جایگاه اجتماعی و فرهنگی بنای آرامگاهی ایشان در ادوار مختلف کمتر پرداخته شده است. نویسنده در این مقاله، ضمن بررسی شخصیت ابویعلی بن زید، به جایگاه اجتماعی و فرهنگی این امامزاده در ادوار مختلف پرداخته است.

۲۲. نقش علمی، فرهنگی و سیاسی سادات و امامزادگان در افغانستان (از آغاز تا قرن هفتم هجری)

نویسندگان: دکتر علی غلامی

دهقی ۳۳ و سید محمد عابدی ۳۴

در این پژوهش که با استفاده از روش کتابخانه‌ای و با مراجعه به

منابع اصلی تاریخ اسلام، به خصوص آثار تبارشناسی سادات و علویان و منابع مطالعاتی نو، انجام گرفته است، نگارندگان بر آنند تا ضمن بررسی پیشینه حضور سادات و امامزادگان در افغانستان و پیوند آنان با امامان شیعه معاصرشان، نقش علمی، فرهنگی و سیاسی سادات و امامزادگان در افغانستان را روشن نمایند. با بدیهی انگاشتن حضور سادات و امامزادگان در افغانستان بر مبنای شواهد تاریخی مانند القاب و عناوین اختصاصی، طوایف قدیمی‌تر، زیارتگاه‌ها و مقبره‌های آنان این پرسش مطرح می‌گردد که نقش علمی، فرهنگی و سیاسی سادات و امامزادگان در افغانستان چیست؟

پس از بررسی جایگاه اجتماعی و نفوذ معنوی سادات و امامزادگان در جامعه و در منظر افکار عمومی، به ویژه حاکمان دولت‌های محلی و همچنین نوع تعامل حکام و سلاطین با آنان، این نکته آشکار می‌گردد که سادات و امامزادگان با استفاده از جایگاه اجتماعی و نفوذ معنوی خویش، گام‌های عملی

و مؤثری در جهت نشر معارف اسلامی و ترویج فرهنگ اسلامی-شیعی برداشته‌اند. عالمان دینی سادات با برخورداری از توانمندی علمی توانسته‌اند درحوزه‌های فقهی، کلامی، عرفانی و ادبی، تأثیرگذار باشند. بر این اساس نقل حدیث، تألیف، ترجمه، تبلیغ و ارشاد از مؤلفه‌های علمی و فرهنگی آنان به شمار می‌رود. الگوپذیری سادات و امامزادگان از نهضت عاشورا و در نتیجه اقدام به قیام و بیداری و آگاهی‌بخشی مردم در برابر حکومت‌های غاصب اموی و عباسی نیز از مؤلفه‌های سیاسی آنان قلمداد می‌گردد.

۲۳. بررسی نقش آفرینی مراقد امامزادگان در عرصه اجتماعی و فرهنگی تهران عهد قاجار

نویسنده: حامد قرائتی^{۳۵}

تحلیل و بررسی کارکرد سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مراقد امامزادگان به ما کمک می‌کند که علاوه بر کشف قابلیت‌های نهفته در این نهادهای موثر

اجتماعی، امکان آسیب شناسی این کارکردها را نیز بیابیم. در این تحقیق سعی شده است با بهره‌مندی از آثار و منابع تاریخی چون تاریخ تهران، سفرنامه‌ها، خاطرات، زندگی‌نامه‌ها و سایر منابع پژوهشی، ضمن بررسی نقش آفرینی مراقد امامزادگان تهران در عرصه‌های مختلف اجتماعی، به این آثار مذهبی و تمدنی به عنوان منابعی مهم در مطالعات تاریخی و اجتماعی نگریسته شود؛ رویکردی که در مطالعات تاریخی کمتر مورد توجه قرار گرفته است؛ لذا نویسنده در این تحقیق پس از ارائه گزارشی توصیفی و آماری از مراقد امامزادگان شهر تهران، نخست به جایگاه تاریخی و تمدنی این اماکن در شکل‌گیری ماهیت فرهنگی و اجتماعی تهران و سپس مناسک و مراسم برگزار شده در این اماکن در دوره قاجار پرداخته است. واکاوی بسترها و پیامدهای گوناگون مراسم و مناسک شکل گرفته در این اماکن و آسیب شناسی اجمالی آن از دیگر مباحث این نوشتار است.

۲۴. کارکردهای فرهنگی و اقتصادی موقوفات امامزادگان

نویسندگان: کیمیا کشتی آرا^{۳۶} و معصومه رئیسی^{۳۷}

سنت حسنه وقف برای مبارزه با روحیه مال پرستی و ثروت اندوزی و به جهت تقلیل اختلافات طبقاتی، از سوی واقفان صورت می گیرد. در مقابل این اهداف واقفان، متولیان نهاد وقف برای امامزادگان و بقاع متبرکه نیز به طرق مختلف این سرمایه ها را به کار می گیرند و درآمد حاصل از این موقوفات را صرف مقاصد گوناگون نظیر اهداف اقتصادی و فرهنگی می کنند و اموری همچون تأسیس یک مرکز فراگیری علم زیر نظر این اماکن، تخصیص خدمات فرهنگی یا کمک به نیازمندان در قالب شیوه های مختلف از دیگر اموری است که متولیان انجام می دهند. هر یک از این امور به زعم خود می تواند تأثیرات بسیاری در جامعه بر جای گذارد. اما به راستی چگونه می توان با صرف درآمدهای حاصله از وقف در راه امامزادگان به

کارکردهای فرهنگی و اقتصادی این عمل در جامعه، پویایی بیشتری بخشید و زمینه تأثیر و نفوذ نقش امامزادگان را به عنوان یکی از مهمترین نمادهای فرهنگ نبوی و تشیع علوی را در جامعه افزایش داد. این جستار بر آن است تا با بهره گیری از روش توصیفی - تحلیلی و استفاده از منابع کتابخانه ای و همچنین از طریق مصاحبه با افراد آگاه در این زمینه به پاسخی در باب نقش درآمدهای حاصل از موقوفات و چگونگی عملکرد آن ها، در ابعاد مختلف فعالیت های اقتصادی و فرهنگی در بطن جامعه دست یابد. چرا که صرف این درآمدها در راه جذب مردم به ویژه جوانان، تأثیر بسزایی دارد و حضور در این مکان ها می تواند، تأثیرات مثبتی در ارتقای فرهنگ و بینش مردم و رشد و تعالی اندیشه توحیدی داشته باشد و نگاهی به موفقیت های ناشی از عملکرد این امامزادگان می تواند خود الگویی برای سایر مکان های مذهبی باشد.

۲۵. نقش امامزادگان شهرضا در همگرایی محلی

نویسنده: ولی الله مسیبی قمبوانی^{۳۸}

معرفی و برجسته کردن مکان‌های مذهبی و زیارتی در مناطق شهری و روستایی یکی از مؤلفه‌های مهم همگرایی و همدلی محلی به حساب می‌آید. تنوع قومیت‌های منطقه‌ای با یک دین و مذهب مشترک می‌تواند دستاوردهای فرهنگی و اقتصادی مفیدی داشته باشد. تربیت و حس ملی جهت همگرایی از هویت قومی شروع شده و به تقویت احساس ایرانی بودن ختم می‌شود. پس باید وجه اشتراک تمام هویت‌های متفاوت را پیدا کرد و تقویت نمود تا باعث تقویت هویت ملی شود، امامزادگان محلی می‌توانند نقش مهمی در این همگرایی ایفا کنند. روحیه همبستگی موجب شرکت مردم در مراسم مختلف ملی و مذهبی مشترک در این مکان‌های مقدس می‌شود.

باتوجه به قرار گرفتن شهرضا بر سر راه اصفهان به شیراز و حملات نظامی و لشکرکشی‌های مداوم بین شمال و

جنوب کشور و همچنین درگیری‌های محلی و مسافرت‌های سیاحان و جهانگردان خارجی و داخلی، این شهر و روستاهای اطراف همواره مورد بازدید قرار می‌گرفته است. امامزادگان منطقه به ویژه امامزاده شاهرضا مورد توجه خاص قرار گرفته‌اند و به شرح و تفصیل آن پرداخته‌اند که می‌توان اطلاعات مفید و جالبی از لابلای منابع مختلف به دست آورد و نظرات آن‌ها را از دیدگاه‌های متفاوت مورد بررسی قرار داد. امامزادگان شهرضا و دهاقان در سال‌های اخیر نقش مهمی در همگرایی محلی و منطقه‌ای داشته‌اند. در ایام و اعیاد مذهبی عده زیادی در این مکان‌ها جمع شده با معرفی و فروش صنایع دستی و محصولات کشاورزی، درآمدزایی زیادی دارند. توجه به توریسم مذهبی موجب توسعه فرهنگی و اقتصادی محلی و منطقه‌ای شده است و در تأمین رفاه اهالی مؤثر است. در این تحقیق سعی شده از جوانب مختلف به این موضوع پرداخته شود. همگرایی را می‌توان نوعی همسویی

و همنوایی در ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتارها تلقی کرد.

همچنین نویسنده در این مقاله سعی نموده ضمن معرفی امامزادگان، از اغراق‌گویی و یا نفی هرگونه قضاوت ارزشی پرهیز شود و به دنبال پاسخگویی به این سؤالات است که آیا تاریخ‌نگاری محلی امامزادگان این شهرستان می‌تواند حس همگرایی را در بین افراد تقویت کند؟ چگونه می‌توان از وجود مقدس امامزادگان شهرضا جهت جذب گردشگر و توسعه محلی استفاده کرد؟

در این تحقیق از روش کتابخانه‌ای و مصاحبه و گفت‌وگو با افراد محلی و منابع سنت شفاهی و تاریخ شفاهی در تاریخ‌نگاری محلی و مشاهدات عینی استفاده شده است.

۲۶. بررسی موقوفه‌های امامزاده احمد شهرستان سنقر کلیایی

نویسنده: مهران معتمدی ۳۹

آرامگاه‌ها و بقاع متبرکه از مهم‌ترین

داشته‌های فرهنگی ایران زمین است که در نوع شناسایی و بررسی علمی همواره کمتر مورد توجه قرار می‌گیرند؛ از جمله این آثار ارزشمند، بنای امامزاده احمد بن محمد باقر شهرستان سنقر کلیایی است که دارای موقوفه‌های ارزشمندی در جهت شناسایی و بررسی است که به آن کمتر پرداخته شده است. لذا نویسنده در این جستار با تکیه بر اسناد شواهد منقول و غیر منقول وقفی متعلق به امامزاده احمد، قصد دارد با استفاده از دو روش تحقیق کتابخانه‌ای و میدانی به تحلیل واقعی و علمی موقوفه‌های این میراث ماندگار بپردازد و در جهت تعریف وجودی این موقوفه‌ها به دنبال این فرضیه است که امامزاده احمد شهرستان سنقر کلیایی با دارا بودن چنین موقوفه‌های ارزشمندی یکی از زیارتگاه‌های مقدسی است که از دوران سلجوقی تا دوران صفوی همواره مورد توجه بوده است.

۲۷. بررسی تطبیقی تأثیر سفرهای زیارتی امامزادگان با سفرهای سیاحتی در بهداشت روانی افراد

نویسنده: محسن موحدی^{۴۰}

این پژوهش، مطالعه‌ای مقطعی و شبه آزمایشی است که با هدف بررسی تطبیقی تأثیر سفرهای زیارتی امامزادگان با سفرهای سیاحتی بر بهداشت روانی افراد اجرا گردیده است. بدین منظور تعداد ۷۰ نفر در دو گروه (۳۵ نفر در سفرهای سیاحتی و ۳۵ نفر در سفرهای زیارتی) با در نظر گرفتن متغیرهای جنسیت، سن و سواد، با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شده‌اند. هر دو گروه هم قبل و هم بعد از بازگشت از سفر، آزمون سلامت عمومی (GHQ) ۲۸ سؤالی را تکمیل کردند. سپس داده‌های ۷۰ آزمودنی جمع‌آوری و نتایج با استفاده از آزمون آماری t تجزیه و تحلیل گردیده است. نتایج نشان می‌دهد که دو گروه، هم در هنگام عزیمت و هم در هنگام برگشت از سفر در متغیر سلامت روانی

با همدیگر تفاوت معناداری دارند. به عبارتی، گروه زیارتی در هر دو مرحله از بهداشت روانی بالاتری برخوردار بود. هم چنین نتایج نشان داد که زیارت امامزادگان، به طور معناداری در مقایسه با سیاحت باعث کاهش علائم و ارتقاء بهداشت روانی زائرین گردیده است و این تفاوت به جز در بعد علائم جسمانی در سایر ابعاد افسردگی، اضطراب و سازگاری اجتماعی معنادار بود. مقایسه گروه زیارتی در دو مرحله عزیمت و بازگشت نشان داد که اگرچه زیارت علائم اضطراب و افسردگی را کاهش داده و باعث افزایش سازگاری اجتماعی افراد شده است؛ ولی در بعد علائم جسمانی تغییر معناداری ایجاد نکرده است؛ اما سفر سیاحتی، به طور کلی، هیچ تفاوت معناداری در بهداشت روانی افراد ایجاد نکرده است.

۲۸. بازخوانی وقفنامه کهن از امامزاده باب‌المراد و کارکرد اجتماعی آن

نویسندگان: دکتر عبدالله موحدی

محب^{۴۱} و علیرضا محلوجی^{۴۲}

از امامزاده‌گان والا مقامی که پیشینه نوربخشی او در درازنای تاریخ کهن این مرز و بوم به سده‌های نخست اسلامی می‌رسد و در همه زمان‌ها - با اوج و فرودی که داشته - همواره درکانون توجه عالمان بزرگ دینی و دولت‌مردان دوره‌های مختلف بوده، حضرت قاسم بن امام علی النقی (علیهما السلام)، شهره به باب‌المراد است که بقعه و بارگاه وی در بیدگل (شهرستان آران و بیدگل) واقع در نواحی شمالی استان اصفهان قرار داشته است و محط رحال ارباب حاجت بوده و هست. به‌ویژه در دهه‌های اخیر به صورت کانونی فعال در راستای گسترش فرهنگ اهل بیت (علیهم السلام) محل توجه عارف و عامی است.

در سال ۱۳۰۳ هجری قمری توسط یکی از روحانیان منطقه، «مرحوم آخوند ملا نصرالله واقعه‌خوان مختص آبادی بیدگلی» وقفنامه‌ای تنظیم شد و به امضا و تأیید عالمان و فقیهان بزرگ آن زمان رسیده است و بعد از یکصد و

سی سال از صدور آن به همت اولیای محترم اوقاف منطقه، غبار ایام از چهره حقوقی و قانونی آن زدوده شد و این بقعه مبارکه - تا حدود زیادی - به حقوق فراموش شده و از دست رفته خود دست یافت. اسناد مربوط به این وقفنامه در پایان این نوشته، برای ملاحظه و تأمل پژوهشگران عرصه وقف آمده است.

۲۹. گونه‌شناسی انواع اسناد موجود درباره اماکن مذهبی و اهمیت آن در تعمیق باورهای دینی (نمونه موردی: مرکز اسناد امام رضا (علیه السلام) جنوب - شهر سوق کهگیلویه و بویراحمد)

نویسنده: سید علی موسوی نژاد
سوق^{۴۳}

اسناد بر جای مانده از انساب و مزارات امامزادگان (علیهم السلام)، یکی از ابزارهای مهم شناخت تاریخ فرهنگ و تمدن ایران و جهان اسلام است، بررسی وسیعی که در طول چهل سال تحقیق و پژوهش انجام شده، بیانگر توجه مرکز اسناد سوق به

مراقد و مقابر خاندان پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) در اقصی نقاط ایران نسبت به این گونه معانی و مفاهیم است. اسناد، آمار و آثار قابل توجهی از این گونه مراقد به ویژه در کرانه‌های جنوبی خلیج فارس و دامنه‌های مرکزی و شرق جبال زاگرس در موزه امام رضا (علیه السلام) شهر سوق وجود دارد که نشان می‌دهد علی‌رغم تحولات تاریخی در ادوار قدیم، امامزادگان و مقابرشان هیچ‌گاه مورد بی‌مهری و غفلت مردم نبوده‌اند. در این میان هنگامی که حجاج بن یوسف سیاست سرکوب و سخت‌گیری در نظام سیاسی را آغاز کرد و خلفای ظالم و ستمگر اموی و عباسی به آزار و اذیت امامان شیعه و امامزادگان پرداختند؛ و وقتی که حضرت علی بن موسی الرضا (علیهما السلام) سفر تاریخی خود به ایران را آغاز کرد و علویان در قسمت‌هایی از ایران با اسپهبدان شمالی ایران همدست شدند، ایران به یک نقطه امن و روزنه امید برای مهاجرت امامزادگان تبدیل شد. ریشه این همه وقایع چیست؟

همه این وقایع نشان می‌دهد که جوهره فرهنگ ایثار، همراه با باورهای دینی مردم، با محبت اهل بیت (علیهم السلام) و مقابر مطهرشان عجین شده است. نویسندگان در این مقاله به بررسی انواع اسناد و گونه‌شناسی موجود در موزه شهر سوق درباره مزارات امامزادگان و اهمیت آن‌ها درباره تاریخ فرهنگ و تمدن ایران می‌پردازد.

۳۰. بررسی نقش امامزادگان در توسعه گردشگری زیارتی (مطالعه موردی: حرم مطهر حضرت احمد بن موسی کاظم ملقب به شاهچراغ)

نویسندگان: دکتر میرنجف

موسوی^{۴۴} و دکتر افشار کبیری^{۴۵}

گردشگری مذهبی یکی از رایج‌ترین اشکال گردشگری در سراسر جهان است که اصلی‌ترین هدف آن درک تجربه‌ای مذهبی است. این گردشگران برای زیارت اماکن، آثار، یادمان‌های مذهبی، انجام اعمال مذهبی و دینی، آموزش و گذراندن اوقات فراغت به مکان‌ها و مراکز مذهبی سفر می‌کنند.

با توجه به مولفه‌های مورد بررسی، این تحقیق کاربردی و روش بررسی آن توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری، گردشگران داخلی و خارجی زیارت کننده حرم مطهر حضرت احمد بن موسی کاظم (علیهما السلام) ملقب به شاهچراغ هستند. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات، از روش‌های آمار استنباطی مانند ضریب رگرسیون، تحلیل واریانس و برای ارائه راهکارها از مدل برنامه‌ریزی استراتژیک (SWOT) استفاده شده است. نتایج تحلیل‌های آماری نشان می‌دهد متغیرهای وجود اماکن زیارتی و برگزاری مراسم‌های مذهبی و بعد اقتصادی گردشگری زیارتی دارای بیشترین تأثیرات در توسعه گردشگری زیارتی در حرم مطهر شاهچراغ بوده است. همچنین نتایج تحلیل مسیر، نیز نقش اثرات گردشگری این حرم مطهر را در توسعه گسترده فعالیت‌های اقتصادی و توسعه فیزیکی گسترده در کاربری‌های تجاری و مذهبی اطراف حرم، مشخص می‌سازد.

نویسندگان به این نتیجه‌گیری رسیده‌اند که راهبردهایی چون تجهیز کردن مسیر این حرم مطهر با خطوط مترو و اتوبوس‌های تندرو، ایجاد فضاهای فرهنگی مناسب از جمله ایجاد اقامتگاه برای زائران داخلی و خارجی، اجرایی کردن طرح‌هایی مانند ایجاد مسیر عرفان و... در کنار راهبردهای اجرایی ارائه شده می‌تواند باعث توسعه گردشگری زیارتی در شهر شیراز گردد.

۳۱. تبیین نقش بقعه امامزادگان به عنوان فضاهایی عمومی در شکل‌گیری هویت شهری (احساس تعلق و ارتقای سطح هویت شهری)

نویسنده: محمد مؤیدی^{۴۶}

شهر تجلی‌گاه انتزاعی و اجتماعی، مظهر زندگی و منبع نمادین اعتقادات، خاطرات و تعلقات است. فضاهای عمومی شهری نیز از مهم‌ترین اجزای شهر محسوب می‌شوند که به عنوان عرصه‌ای عمومی، بستر حضور فعال و هدفمند شهروندان را فراهم می‌آورند.

از جمله فضاهای عمومی تأثیرگذار در شهرها اماکن مذهبی به ویژه بارگاه متبرک امامزادگان است که به عنوان فضایی شاخص، بر مبنای اعتقادات مذهبی، محل حضور شهروندان و انجام فرایض و فعالیت‌های دینی - اجتماعی آنان است؛ تا بدانجا که حتی شهروندان نیز به صورت شبانه‌روزی خواهان بهره‌گیری از این اماکن متبرکند. از این رو با توجه به ماهیت مذهبی و اعتقادی بارگاه امامزادگان، این دسته از فضاهای عمومی نقش مهمی در تقویت وجهه فرهنگی و اجتماعی شهرها ایفا می‌نمایند. این پژوهش با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی ضمن بررسی مفاهیمی چون فضای عمومی شهری و هویت و هویت شهری، به بررسی نقش امامزادگان و بقعه متبرکشان به عنوان فضایی عمومی در شهرها می‌پردازد.

۳۲. سیر مهاجرت امامزادگان به

ایران

نویسنده: آیت‌الله ضیاءالدین نجفی^{۴۷}
حضور اسلام در ایران، فصل نوی

در حیات معنوی این سرزمین گشود و نسل جدیدی را پرداخت.

در فرهنگ معنوی مردم ما، مرقد امامزادگان پایگاه شهیدان آزادی و عدالت و انسانیت، «زیارتگاه» است و شگفتا که در همه ادوار تاریخ این ملک، زیارتگاه‌ها به عنوان «پناهگاه‌های» معنوی تلقی می‌شده و می‌شود.

این کانون‌ها از دو جهت مورد توجه و اعتقاد و احترام عمیق مردم ایران بوده است: از یک سو اعتقاد و ایمان مردم ما به خاندان نبوت و امامت و عدالت و حریت و شجره طیبه انسانی و از دیگر سو حقیقت وجودی خود این شهیدان که در ستیز با بی‌عدالتی و ستم روزگار خویش به شهادت رسیده و در جبهه گسترده این رزم بی‌امان بر فراز کوه‌ها و اعماق دره‌ها و پهنه دشت‌های قلمرو خلافت و سلطنت بر زمین افتاده‌اند و علی‌رغم اصرار تاریخ و هول و هراس زمان و دوری از یاد و فراموشی نام و نشان‌شان به ترویج احکام و معارف دین و فرهنگ تشیع و تبیین مقام ولایت و امامت پرداختند و با دانش اندوخته

خویش آگاهی به جامعه بخشیدند و تا پای جان و شهادت قیام و اقدام نمودند. نویسنده در این نوشته، نگاهی کلی بر دشواری‌های زندگی امامزادگان و مظلومیت و مهاجرت آنان به ایران و بلاد دور دست در حکومت ظالمانه بنی‌امیه و بنی‌عباس را نشان می‌دهد و جایگاه علمی و محبوبیت اجتماعی فرزندان پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) را در ایران اسلامی معرفی می‌نماید.

۳۳. جایگاه امامزادگان در اصلاح مصداق تفریح سالم

نویسنده: سید محسن هاشمی^{۴۸}
سبک زندگی به نوع اعمال، رفتار، کردار، منش و سلیق ما در جامعه گفته می‌شود. برای آموزش و اصلاح سبک زندگی باید آن را در جوانان درونی ساخت و از طرق مختلف و بر اساس مصادیقی که دارد جوانان را به سوی آن سوق داد. یکی از فرصت‌های مناسب برای اصلاح جوانان، استفاده از اوقات تفریح است، زیرا از یک سو خود از مصادیق سبک زندگی است و از سوی

دیگر به صورت مستقیم و غیر مستقیم بر سایر مصادیق سبک زندگی ایرانی اسلامی تأثیر گذاشته و موجب اصلاح و بهبود کیفی و کمی آن‌ها می‌گردد. در انجام یک تفریح دو مسأله مهم وجود دارد: مکان تفریح و دیگری محتوای آن. وجود اماکن مقدسه متعدد در قالب امامزادگان عظیم الشان این دو مسأله را حل نموده و فرصت مناسبی برای اصلاح این مصداق مهم سبک زندگی و دیگر مصادیق مرتبط را فراهم می‌نماید. در مسأله مکان، وجود امامزادگان در کنار مواهب طبیعی، نظیر کوهستان‌ها و رودخانه‌ها و حاشیه‌های شهر موجب رغبت بیشتر مردم برای گذران اوقات فراغت در آنجا شده است. از سوی دیگر فضای مذهبی و اجرای برنامه‌های دینی در این اماکن سبب کاهش انجام تفریحات ناسالم می‌شود و جوانان را به سوی مراعات اصول اخلاقی و اسلامی سوق می‌دهد.

نویسنده در این مقاله به موارد مذکور می‌پردازد و در نهایت راهکارهایی ارائه می‌نماید تا بتوان از این فرصت نهایت

استفاده را کرد و از آن در جهت اصلاح بیشتر و بهتر سبک زندگی مردم استفاده نمود.

۳۴. حرمت حرم و نقش آن در خیزش‌های مردمی تاریخ معاصر ایران

نویسندگان: دکتر شهرام یوسفی فر^{۴۹} و محمد حسین فروغی^{۵۰}

نماد و اسطوره شدن دادگران، نشانی از خواست تاریخی عدالت اجتماعی در جامعه بشری است. در تاریخ ایران هرگاه حکومت وظیفه حمایت از طبقات فرودست را وامی گذاشت، آنان برای رفع ستم و تأمین عدالت به راه‌های دیگری چون توسل به کانون‌های دینی (مشاهد رهبران دین)، مقابله با نظام حاکم (شورش) یا برقراری خودانگیخته عدالت (با توسل به گروه‌های عیار، لوطی و پهلوان) روی می‌آوردند. در دوره قاجار تحولاتی در این راستا روی داد. با فاصله گرفتن روحانیون و نهادهای مربوط از حکومت و الزامات سیاسی دنیای جدید، آنان بیش از پیش

به مانند تکیه‌گاهی موثر در رویارویی مردم و حکومت قاجار تبدیل شدند. در شرایط رواداری ستم و بروز نارضایتی در جامعه، پناه‌جویی در نزد عالمان و اماکن مذهبی، چونان راه‌کاری برای مقابله با ظلم و نیز گسترانیدن عرصه مبارزه سیاسی و اجتماعی بود. این امر، مفهوم بست‌نشینی را چون واژه‌ای مدون در تاریخ سیاسی جدید ایران بازتعریف و مطرح کرد. تحصن‌ها، گاه در اماکن مختلف صورت می‌گرفت، اما توسل به حرم امامزادگان، اهمیت دینی، اجتماعی و به ویژه سیاسی پیدا کرد. اوج این روند در جریان تحصن‌ها در اواخر سده سیزدهم ه.ق، و وقوع انقلاب مشروطیت، به ویژه در حرم حضرت عبدالعظیم (علیه السلام) و حرم حضرت معصومه (علیها السلام) بروز کرد.

نویسنده در این مقاله موضوع تأثیرگذاری سیاسی و اجتماعی حرم امامزادگان در روند دادخواهی و فعالیت‌های سیاسی مردم در سده سیزدهم ه.ق را بررسی می‌نماید.

موضوع تحقیق با روش تاریخی توصیف و سپس تحلیل می‌گردد. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که توسل مردم در منازعات سیاسی و اجتماعی به گروه‌ها و نهادهای دینی، ویژگی‌هایی در منطق و روش مبارزه به وجود آورده بود که در دنیای معاصر مشابه نداشت. از این رو نویسنده برای فهم چگونگی دگرگونی‌های جامعه معاصر ایران، عناصر دخیل در این دگرگونی‌ها (مانند نقش حرم امامزادگان، توسل به روحانیون و موارد نظیر آن) را مورد واکاوی مجدد قرار می‌دهد.

نکته: سه مقاله پایانی که در این نوشتار معرفی می‌گردد، مقالات برگزیده در بخش مقالات دریافتی خارجی کنگره بین المللی امامزادگان است که هر سه به زبان انگلیسی در این مجموعه مقالات چاپ گردیده است.

۳۵. روش‌های تعیین صحت و یا رد ادعای اتصال به نسل امامان

نویسنده: علی اچ. الحکیم^{۵۱}

تأیید صحت یا رد این ادعا که آیا

فرد متعلق به خاندان پیامبران است یا نه هنوز هم به عنوان یکی از پیچیده‌ترین و دشوارترین مسائل محسوب می‌شود. از آنجا که تعداد فرزندان متعلق به شجره امامان (علیهم السلام) به طور قابل توجهی افزایش یافته، بررسی این موضوع از اهمیت خاصی برخوردار شده است. بسیاری از مفاهیم اجتماعی و مذهبی به اهمیت این موضوع می‌پردازند. متداول‌ترین روش‌های به کار رفته در این مورد روش‌هایی است که قابل اثبات هستند مانند روش‌های مربوط به علم الاثبات. به این ترتیب به وسیله زنجیره‌های اصل و نسب فرد می‌توان مشخص کرد که آیا او به خاندان پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) تعلق دارد یا نه ولی این زنجیره می‌تواند نادرست و بر اساس خطا یا گزارشات گمراه کننده عنوان گردد. این روش‌ها می‌توانند بدین صورت باشند:

۱. اطلاعات از نسل قبلی به نسل

بعدی منتقل می‌شوند. این زنجیره می‌تواند قابل اعتماد و موثق باشد و اطلاعات خوبی در مورد شجره‌نامه

افراد ارائه کند.

۲. اظهارات کارشناسان قبلی در این زمینه (شهادت اهل خبره). گرچه این اظهارات لزوماً موثق نمی‌باشد ولی فرد می‌تواند آن‌ها را دنبال کند.

۳. شهرت تأیید شده برای خانواده‌های خاصی که منسوب به پیامبران و امامان (علیهم السلام) هستند.

۴. استنباط از طریق ویژگی‌های فیزیکی شجره‌نامه و صفات (قیافه).

درک مستقیم و حدسی اغلب روشی منسوخ شده است ولی نسخه مدرنی از این روش وجود دارد که در این مقاله بیان می‌شود.

۵. تکنیک‌های DNA (بررسی ژنتیکی) برای تأیید یا رد ارتباط میان خانواده‌های مختلف. این روش کاملاً مدرن هنوز به طور کامل و بی‌طرفانه مورد بحث قرار نگرفته است.

هدف نویسنده در این مقاله، بررسی مفصل روش‌های مذکور و بررسی مجدد ارزش‌ها و قابلیت اطمینان آن‌ها، توجه خاص به جدیدترین روش‌های تکمیل کدهای DNA از

جمله اکتشافات مدرن در همین زمینه و ارزیابی کارشناسان در این موضوع حیاتی و حساس است.

۳۶. عدم تناسب تئوریکى ناحیه‌گرایی در تحلیل جنبه‌های معماری حرم‌های اسلامی در ایران در دو دهه اخیر

نویسندگان: فرامرز حسن پور^{۵۲}، پروفیسور مایلز لوییس^{۵۳} و پروفیسور کونینگوا گوا^{۵۴}

ناحیه‌گرایی به عنوان یک فرآیند مقابله‌ای با اینترناسیونالیسم عنوان شده که از طریق آن مدرنیسم مورد انتقاد قرار گرفته و اگر تئوری پردازان اصلی ناحیه‌گرایی بررسی این تئوری را تنها راه مدرن و انتزاعی برای طراحی و تفکر در مورد معماری بدانند می‌تواند یک سیستم جامع و فراگیر در آنالیز آثار معماری باشد. برخی از این نظریه پردازان مانند کورتیس، روش‌های اسلامی نمایش فرهنگی طرح‌های سمبولیک و عمومی معماری را مورد انتقاد قرار داده‌اند در حالی که برخی از آن‌ها مانند فرامپتون فقط

به حالت مدرن هویت ناحیه‌ای در معماری از جمله ناحیه‌گرایی انتقادی پرداخته‌اند. ویژگی‌های اصلی معماری حرم‌های اسلامی در دوره‌های قاجار و دوره‌های اخیر دستخوش تغییرات قابل توجهی شده است. به عنوان مثال، نقش اصلی گنبدهای این حرم‌ها بیشتر به عنوان نقش سمبولیک مطرح می‌شود نه عملکردی.

در این تحقیق به بررسی روش‌هایی پرداخته می‌شود که در آن، شرق شناسی غربی حتی از جنبه ناحیه‌گرایی برای تحلیل معماری در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران که در آنجا اینترناسیونالیسم هیچ کدام از فرم‌های معماری را تغییر نداده شکست خورده است. زیارتگاه‌های اسلامی مکان‌هایی بودند که ارکان معماری آن‌ها دستخوش تغییرات ناشی از سونامی فرهنگی غربی که در طی ۲۰۰ سال گذشته سرعت گرفته است، نشده است. با این حال فرم قبلی این زیارتگاه‌ها کاربردی نبوده و این باعث می‌شود که تعامل بین معماری ایرانی-اسلامی و معماری

مدرن به سادگی اتفاق بیفتد. نویسندگان در این مطالعه، به بحث در مورد این نکته می‌پردازند که چگونه تئوری‌ها و روش‌هایی که به نظر می‌رسد در تحلیل معماری غربی در قرون نوزدهم و بیستم منطقی هستند در بررسی زیارتگاه‌های اسلامی در همان دوره‌ها در ایران قابل اجرا نمی‌باشند.

۳۷. زیارت حرم‌های مقدس در قرقیزستان: روش‌ها و بحث‌ها

نویسنده: دکتر گلنار ایتپو^{۵۵}
در قرقیزستان کلمه مزار که مشتق از یک کلمه عربی است، اشاره به مکان‌های مقدس و زیارتگاه‌ها دارد و مکانی است که افراد آن را زیارت می‌کنند و معمولاً یکی از امامزادگان عظیم الشان در آن دفن شده‌اند. افراد محلی در مکان‌های مقدس در قرقیزستان بناهایی ساخته‌اند و آن‌ها را به عنوان زیارتگاه مورد احترام قرار می‌دهند. این احترام منشأ روحانی، مذهبی، اساطیری، حماسی، تاریخی، شخصی، خانوادگی، اخلاقی و حتی

دولتی دارد.

در سال ۲۰۰۵ میلادی، طرح تحقیقاتی برای این اماکن در بیشکک قرقیزستان آغاز شده است. در این دوره زیارتگاه‌ها به عنوان یک پدیده اجتماعی، دینی و معنوی توسط محققان محلی یا ساختارهای دولتی مورد مطالعه قرار نگرفته بود. در این سال کمیسیون دولتی امور مذهبی دولت قرقیزستان به ثبت زیارتگاه‌ها و رسمیت شناختن آن‌ها بر اساس جزییات اطلاعاتی و آمار پرداخته است. در این دوره از فعالیت‌های پژوهشی بیش از ۷۰۰ مکان مقدس در این کشور شناسایی شدند. این تعداد شامل مکان‌هایی است که به لیست زیارتگاه‌ها اضافه شده است.

زائران مسلمان قرقیزستان معتقدند عبادت و نیایش با خداوند یگانه در کنار این امامزادگان که مورد مرحمت و عنایت الهی قرار گرفته بودند، بهتر است. لذا روز به روز نسبت به این اماکن مقدس رقبت بیشتری نشان می‌دهند.

پی‌نوشت‌ها:

۱. کارشناس ارشد باستان شناسی دانشگاه سیستان و بلوچستان
۲. کارشناس ارشد باستان شناسی دانشگاه سیستان و بلوچستان
۳. دانشجوی سال سوم مقطع دکتری آکادمی علوم تاجیکستان
۴. دانشجوی سال سوم مقطع دکتری آکادمی علوم تاجیکستان
۵. کارشناس ارشد تاریخ ایران اسلامی دانشگاه اصفهان
۶. کارشناس ارشد تاریخ دانشگاه اصفهان
۷. کارشناس ارشد تاریخ اسلام دانشگاه اصفهان
۸. کارشناس ارشد تاریخ اسلام دانشگاه اصفهان
۹. استادیار گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه علم و صنعت ایران
۱۰. استادیار دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر اسلامی تبریز
۱۱. دانشیار گروه تاریخ دانشگاه اصفهان
۱۲. پژوهشگر تاریخ اسلام حوزه علمیه و دانشگاه اصفهان
۱۳. دکتری تاریخ محلی دانشگاه اصفهان و رییس مرکز اسناد آستان قدس رضوی
۱۴. دکتری تاریخ محلی دانشگاه اصفهان
۱۵. دکتری روان شناسی دانشگاه اصفهان
۱۶. استادیار و مدیر گروه تاریخ تمدن ملل و دول اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد
۱۷. کارشناس ارشد مدیریت دانشگاه شیراز و خدمتگزار آستان مقدس حضرت احمد بن موسی (شاهچراغ)
۱۸. دانشیار دانشکده علوم جغرافیایی دانشگاه اصفهان
۱۹. پژوهشگر جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه اصفهان
۲۰. کارشناس ارشد ایران شناسی دانشگاه شهید بهشتی
۲۱. کارشناس ارشد شیعه شناسی دانشگاه اصفهان
۲۲. کارشناس ارشد شیعه شناسی دانشگاه اصفهان
۲۳. کارشناس ارشد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه پیام نور رشت
۲۴. استادیار گروه تاریخ دانشگاه اصفهان
۲۵. کارشناس ارشد تاریخ و تمدن اسلامی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی قزوین
۲۶. کارشناس ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه فردوسی مشهد
۲۷. استادیار و عضو هیأت علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان
۲۸. دانشجوی مقطع دکتری باستان شناسی دانشگاه تربیت مدرس
۲۹. عضو هیأت علمی گروه باستان شناسی دانشگاه تربیت مدرس
۳۰. پژوهشگر و استادیار گروه تاریخ دانشگاه پیام نور مرکز اصفهان

۳۱. پژوهشگر و استادیار گروه تاریخ دانشگاه پیام نور مرکز اصفهان
۳۲. پژوهشگر تاریخ اسلام دانشگاه اصفهان
۳۳. استادیار گروه معارف اسلامی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان
۳۴. دانش پژوه تاریخ معاصر جهان اسلام، جامعة المصطفی العالمیة
۳۵. دانشجوی دکتری رشته شیعه شناسی دانشگاه ادیان و مذاهب قم
۳۶. کارشناس ارشد تاریخ ایران دوره اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی نجف آباد
۳۷. کارشناس ارشد تاریخ دانشگاه اصفهان
۳۸. دانشجوی دکتری تاریخ محلی دانشگاه اصفهان
۳۹. کارشناس ارشد باستان شناسی
۴۰. کارشناس ارشد علوم تربیتی و مدرس مرکز تربیت معلم استان اصفهان
۴۱. دکتری علوم قرآن و حدیث و استادیار دانشگاه کاشان
۴۲. کارشناس ارشد معارف اسلامی دانشگاه مشهد
۴۳. کارشناس ارشد مدیریت دولتی دانشگاه یاسوج و پژوهشگر اسناد امامزادگان
۴۴. پژوهشگر و استادیار دانشگاه ارومیه
۴۵. پژوهشگر و استادیار جامعه شناسی دانشگاه ارومیه
۴۶. کارشناس ارشد شهرسازی دانشگاه علم و صنعت ایران
۴۷. استاد حوزه و دانشگاه
۴۸. کارشناس ارشد اندیشه سیاسی در اسلام، دانشگاه علامه طباطبایی تهران
۴۹. پژوهشگر و دانشیار پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
۵۰. پژوهشگر تاریخ اسلام دانشگاه پیام نور واحد قشم
۵۱. رییس انجمن بین المللی اعتباربخشی (IA.F) و رییس بخش پژوهش مجله بین المللی برنامه های کاربردی کامپیوتر (IJCA)
۵۲. استاد جانشین در دانشگاه ملبورن استرالیا
۵۳. استاد دانشگاه ملبورن استرالیا
۵۴. استاد دانشگاه ملبورن استرالیا
۵۵. مدیر مرکز تحقیقات فرهنگی ایجین و استاد مجری در دانشگاه ملی قرقیزستان، بیشکک، جمهوری قرقیزستان